

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

SEPTEMBER 2012

**GEOGRAFIE V1
MEMORANDUM**

PUNTE: 300

Hierdie memorandum bestaan uit 15 bladsye.

**AFDELING A: FISIESE AARDYKSKUNDE: KLIMAAT EN WEER,
FLUVIALE PROSESSE EN STRUKTUUR LANDSKAPPE**

VRAAG 1

1.1	1.1.1	3 √√		
	1.1.2	4 √√		
	1.1.3	1 √√		
	1.1.4	2 √√		
	1.1.5	5 √√	(5 x 2)	(10)
1.2	1.2.1	Turbulente vloei √√		
	1.2.2	Ondergegradeerde √√		
	1.2.3	Buttes √√		
	1.2.4	Saltasie √√		
	1.2.5	Antesedente dreinerings √√	(5 x 2)	(10)
1.3	1.3.1	• Wolkdekking : helder / mooiweer √√ • Windrigting: SSW/S √√ • Windsnelheid: 20 knope √√ • Lugtemperatuur: 19 °C √√ • Doupunt: 3 °C √√	(Enige 2 x 2)	(4)
	1.3.2	Middelbreedte sikloon / buite-tropiese sikloon / frontale depressie/ golsikloon √√	(Enige 1 x 2)	(2)
	1.3.3	Volwasse stadium √√	(1 x 2)	(2)
	1.3.4	• Uitstaande lae druksentrum met uitstaande koue- en warm fronte. √√ • Warm sektor depressie √√	(Enige 1 x 2)	(2)
	1.3.5	• Die Kontinentale/Kalahari Hoogdrukkel is goed ontwikkel en word met dalende- en uitwaaiende lug geassosieer. √√ • Gevolg is lae temperature, mooiweer en droë toestande. √√ • Rookmis word dikwels oor die binneland vasgevang. √√ • Vogtige lug vanaf die ooskus word verhinder om die plato te bereik, daarom heers droë wintertoestande. √√	(Enige 2 x 2)	(4)
	1.3.6	Die koue front bring winterreënval na die Suidwes-Kaap en dit is ideaal vir wingerde en sagte vrugte kultivering. √√ Soms word swaar neerslae geassosieer met die naderende koue fronte wat vloede veroorsaak wat skade aanrig aan die eiendomme en gewasse. √√ Wanneer die koue fronte nader kan dit lei tot sneeu op die Kaapse Plooiberge. √√ Sneeu kan gewasse beskadig en kleinvee gaan dood en stuur yskoue lug oor die binneland. √√ Sneeu op die berge lok toeriste wat die ekonomie bevorder. √√ Gedurende frontale storms kom sterk winde en hoë branders voor wat 'n gevaar inhou vir skeepvaart. √√		

Vissermanne/visbedryf in die Suidwes-Kaap lei verliese weens sterk winde en hoë branders. √√

Langdurige reën wat dae aanhou kan vloede vererger en lei tot sterftes in gebiede wat die ergste geraak is √√

Vloede hou 'n gesondheidsrisiko in vir armer gemeenskappe bv. cholera, ingewandskoors, ens. √√

(Enige 6 x 2) (12)

- 1.4 1.4.1
- Is na die son gerig. √√
  - Termiese gordel √√
  - Dit is warmer. √√
- (Enige 1 x 2) (2)

- 1.4.2
- Ryp vorm onder in die vallei soos wat die koue lug daal. √√
  - Ryp beskadig plante en gewasse. √√
  - Boere plant rypbestande gewasse onder in die vallei. √√
- (Enige 1 x 2) (2)

1.4.3 **Bewerkte landerye**

- Die noordgerigte hang ontvang meer direkte son en meer son in die winter. √√
- Winterson bevorder die groei en rypwording van winter gewasse bv. bewerkte landerye √√
- Grond is warm en droog maar riviere verskaf water vir besproeiing. (Enige 1 x 2 = 2)

Bome

- Die suidwaartsgerigte hang ontvang minder direkte son en minder son in die winter. √√
- Grond is koel en klam sodat bome maklik groei. √√ (Enige 1 x 2 = 2) (4)

- 1.4.4 Helder, kalm, koue winter nagte √√
- Kruin van berg koel af / verloor hitte weens aardradiasie. √√
  - Die koue lug daal tot onder in die vallei. √√
  - Lug onder in die vallei is warmer en styg om die koue dalende lug te verplaas. √√
  - Lug in die middel van die vallei is nou warmer genoem termiese gordel. √√ (Enige 3 x 2) (6)

- 1.5 1.5.1 Die volume water wat binne 'n sekere tyd by 'n bepaalde punt verbyvloei. √√
- Die oppervlak vloei van water / die hoeveelheid water wat in 'n rivier vloei. √√ (Enige 1 x 2) (2)

- 1.5.2
	a	b
infiltrasie	minder infiltrasie √	meer infiltrasie √
afloop	meer afloop √	minder afloop √
- (2 x 2) (4)

- 1.5.3 (a) Lang vertragingstyd is **b**. √√ (2)
- (b) Hoë vloedpiek is **a**. √√ (2)

- 1.5.4
- Stedelike gebiede het minder plantegroei. √√
  - Beton en teer oppervlakke in stedelike gebiede beperk infiltrasie √√
  - Riviere is beperk tot kanale. √√ (Enige 2 x 2) (4)

1.6 1.6.1 **MENSLIKE AKTIWITEITE**

Besoedeling soos chemiese stowwe vanaf landbou, mynbou en nywerhede, en rioolslyk en vullis van informele nedersettings. √√
 Aanplant van indringerplante verstop riviere en ander waterbronne en verminder die watervoorsiening van inheemse plante. √√
 Besproeiing en die bou van damme verlaag die watertafel, droog riviere op, verander die vloei kenmerke van riviere en vertraag afloop. √√
 Verwydering van plantegroei verminder infiltrasie en verhoog afloop, gronderosie en meer slik beland in riviere. √√
 Bou van paaie, spoorlyne en nedersettings beskadig vleigebiede √√
 Swak boerdery praktyke bv. oorbeweiding, veroorsaak gronderosie, verstop riviere en verander hul loop. √√
 Verstedeliking skep kunsmatige oppervlakke wat groter afloop, stortvloede en verhoogde afloop tot gevolg het. √√
 Kommersiële bosbou gebruik te veel water. √√
 Kragopwekking by steenkoolkragstasies gebruik baie water. √√
 (Enige 3 x 2 = 6)

BESTUUR

Verwyder indringerplante. √√
 Moenie nedersettings oploedvlaktes bou nie. √√
 Doen 'n omgewingsimpak studie voordat damme gebou word. √√
 Behou inheemse woude om die grondwater te bewaar. √√
 Gebruik hernubare kragbronne. √√
 (Aanvaar ander relevante antwoorde.) (Enige 3 x 2 = 6) (12)

- 1.7 1.7.1 Cuesta √√ (1 x 2) (2)
- 1.7.2
- Bevat gesteentelae van wisselende weerstand wat teen verskillende tempo's erodeer. √√
  - Gesteentelae hel teen 'n hoek weens plooiing en kromming. √√
  - Geleidelike duikhelling en steil eskarp helling. √√
  - Asimmetriese profiel / voorkoms √√ (Enige 2 x 2) (4)
- 1.7.3
- A. kruin √ – het 'n konvekse hangvorm √
 B. krans / eskarp √ – het 'n steil helling √
 C. talushang / puinhang √ – waar erosie puin tot rus kom √ (3 x 2) (6)
- 1.7.4 Nee. √
 Grond is te vlak. √ (1 + 1) (2)

[100]

VRAAG 2

2.1	2.1.1	D √√		
	2.1.2	F √√		
	2.1.3	C √√		
	2.1.4	I √√		
	2.1.5	H √√	(5 x 2)	(10)
2.2	2.2.1	A √√		
	2.2.2	B √√		
	2.2.3	D √√		
	2.2.4	E √√		
	2.2.5	C √√	(5 x 2)	(10)
2.3	2.3.1	4 √	(1 x 1)	(1)
	2.3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Vog vanaf warm Indiese Oseaan. √√ • Coriolis-krag daarom ontwikkel op 5° – 30° suid van ewenaar √√ 	(Enige 1 x 2)	(2)
	2.3.3	<ul style="list-style-type: none"> • Skade aan infrastruktuur, paaie, spoorlyne, brûe, huise, kragrade, eiendom, weens sterk winde swaar neerslag en vloede. √√ • Plantegroei en gewasse verspoel wat voedsel voorsiening affekteer √√ • Werkloosheid en armoede neem toe. √√ • Vernietiging van landbougrond en gewasse lei tot voedsel tekorte. √√ • Versekeringsmaatskappye lei swaar verliese weens groot bedrae aan eise uitbetaal. √√ 	(Enige 2 x 2)	(4)
	2.3.4	Weswaarts / oos na wes √√ Weg van die ewenaar √√	(Enige 1 x 2)	(2)
	2.3.5	Bereik land oppervlak – daar is min vog. √√ Wrywing met landoppervlak verminder windspoed √√	(Enige 1 x 1)	(2)
2.4	2.4.1	Lyndonderstorms √√	(1 x 2)	(2)
	2.4.2	Warm vogtige lug vanaf die Indiese oseaan √ ontmoet koue droë lug vanaf die Atlantiese oseaan in die binneland √	(2 x 1)	(2)

- 2.4.3 Bring groot hoeveelheid neerslag na die binneland wat boere aanmoedig om gewasse en mielies aan te plant en vir genoeg vars water aan inwoners. √√
 Die latente warmte vrygestel tydens kondensasie en die elektriese energie van weerligstrale verplaas energie in die atmosfeer. √√
 Weerlig kan veldbrande veroorsaak en mense doodmaak. √√
 Weerlig plaas nitrate terug in die grond en plante benodig nitrate om te groei. √√
 Haelstorms kan eiendomme beskadig. √√
 Hael kan gewasse beskadig wat oeste verminder en voedsel voorsiening benadeel. √√
 Groot hoeveelhede reënval veroorsaak vloede. √√
 Uitbreek van siektes soos cholera en ingewandskoors weens vloede. √√
 (Aanvaar ander relevante antwoorde.) (Enige 6 x 2) (12)
- 2.5 2.5.1 Stedelike hitte-eiland gekenmerk deur warm temperature in stadsentrum omring met koeler lug in die omringende plattelandse gebied. √√ (1 x 2) (2)
- 2.5.2 Snags √
 Vroeë oggend √ (Enige 1 x 1) (1)
- 2.5.3
- Kunsmatige oppervlakke bv. teer en beton absorbeer hitte. √√
  - Glasvensters en beton mure van geboue voorsien 'n groot oppervlak vir die weerkaatsing van hitte. √√
  - Baie bronne van kunsmatige hitte produksie in stede bv., motors, fabriek ens. √√
  - Besoedeling en koolstofdiksied vang hitte vas. √√
  - Minder verdamping want daar is minder wateroppervlakke om hitte weg te voer. √√
  - Hoë geboue weerkaats die son se strale tussen die geboue. √√
- (Aanvaar ander relevante antwoorde.) (Enige 2 x 2) (4)
- 2.5.4 Gedurende die week. √√
 Daar is meer verkeer. √√
 Daar is meer menslike- en industriële aktiwiteite. √√ (Enige 2 x 2) (4)
- 2.5.5
- Deur aanplanting van bome of groengordels. √√
  - Skep waterpoele vir verdamping. √√
  - Ontwerp geboue met hitte-weerkaatsende oppervlakke. √√
- (Aanvaar ander relevante antwoorde.) (Enige 1 x 2) (2)
- 2.6 2.6.1 (a) B of C √
 (b) E √
 (c) C √ (3 x 1) (3)

	2.6.2	Dam ✓ Waterval ✓ Weerstandbiedende gesteente ✓	(Enige 1 x 1)	(1)
	2.6.3	Steil helling ✓✓ Diep en smal dwarsprofiel met steil wande ✓✓	(2 x 2)	(4)
	2.6.4	 ✓✓	(1 x 2)	(2)
2.2	2.7.1	Waterval ✓✓	(1 x 2)	
	2.7.2	A. onthoofde / verarmde stroom ✓ B. windgaping ✓ C. roofelmsboog ✓ D. rowerstroom ✓	(4 x 1)	(4)
	2.7.3	Ondergegradeerd want dit verloor erosiekrag ✓✓	(1 x 2)	(2)
	2.7.4	Verandering in erosiebasis ✓✓ Die rowerstroom het bykomende energie en ✓✓ Vertikale erosiekrag ✓✓	(Enige 2 x 2)	(4)
2.8	2.8.1	D / pediment ✓✓	(1 x 2)	(2)
	2.8.2	Knakpunt ✓✓ 'n Skerp verandering in gradiënt ✓✓ 'n punt waar puinhang en pediment ontmoet ✓✓	(Enige 1 x 2)	(2)
	2.8.3	(a) Grondkruip ✓ (b) Rotsstortings ✓	(2 x 1)	(2)
	2.8.4	NATUURLIKE FAKTORE <ul style="list-style-type: none"> • Steil hellings ✓✓ • Swaar reëns ✓✓ • Water-versadigde grond ✓✓ • Gebrekkige plantegroiebedekking / kaal hellings ✓✓ • Aardbewings ✓✓ 	(Enige 3 x 2 = 6)	
		MENSLIKE AKTIWITEITE <ul style="list-style-type: none"> • Verwydering van plantegroei / ontbossing. ✓✓ • Bou op steil hellings. ✓✓ • Aanlê van paaie verswak natuurlike gesteente strukture. ✓✓ • Uitgetrapte voetpaadjies teen helling af ✓✓ • Oorbeweiding op steil hellings in droë gebiede wat gronderosie veroorsaak ✓✓ • Uitgrawings – steengroewe en myne ✓✓ 	(Enige 3 x 2 = 6)	(12)

AFDELING B: MENSE EN PLEKKE, MENSE EN HUL BEHOEFTES, WATER- EN VOEDSEL SEKERHEID

VRAAG 3

3.1	3.1.1	A (stedelike profiel) ✓✓		
	3.1.2	G (ligging) ✓✓		
	3.1.3	D (sentripetale kragte) ✓✓		
	3.1.4	I (metropolis) ✓✓		
	3.1.5	B (stedelike uitbreiding) ✓✓	(5 x 2)	(10)
3.2	3.2.1	Groenstandplaas ✓✓		
	3.2.2	Bruto Binnelandse Produk ✓✓		
	3.2.3	Desentralisasie ✓✓		
	3.2.4	Handelsbalans ✓✓		
	3.2.5	Proteksionisme ✓✓	(5 x 2)	(10)
3.3	3.3.1	P – kern / kompak / boeredorpie ✓ Q – verspreid / geïsoleerd / plaasopstal ✓	(2 x 1)	(2)
	3.3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Boere woon en werk in afsondering / alleen. ✓✓ • Veiligheid word 'n probleem as jy alleen woon. ✓✓ • Geen winsdeling van hulpbronne. ✓✓ • Geen uitruil van idees. ✓✓ 	(Enige 2 x 2)	(4)
	3.3.3	Liniêre nedersetting / lynvormig ✓	(1 x 1)	(1)
	3.3.4	Intensiewe boerdery – maksimum gebruik van landbougrond. ✓✓ Verbou 'n groot verskeidenheid gewasse op 'n klein gebied / Spasie. ✓✓	(Enige 1 x 2)	(2)
	3.3.5	<ul style="list-style-type: none"> • Water uit die rivier vir die besproeiing van gewasse. ✓✓ • Vruggbare grond op die vloedvlakte. ✓✓ • Goeie infrastruktuur – paaie, spoorlyne, ens. ✓✓ • Gelyk grond vir die gebruik van masjinerie. ✓✓ 	(Enige 2 x 2)	(4)
	3.3.6	<ul style="list-style-type: none"> • Skade aan die gewasse en landerye. ✓✓ • Klippe en grond in die rivier sal die vloei en voorsiening van water aan die landbougrond belemmer. ✓✓ • Die watertafel sal daal. ✓✓ • Stortvloede – die plase sal oorstroom word. ✓✓ 	(Enige 1 x 2)	(2)
3.4	3.4.1	Half sirkelvormig / ruwe sirkelvorm / semisirkel ✓	(1 x 1)	(1)
	3.4.2	<ul style="list-style-type: none"> • Naby hawe vir invoere en uitvoere. ✓✓ • Het 'n goeie verkeersnetwerk – pad/spoor. ✓✓ • Groot stede dien as mark. ✓✓ • Watervoorsiening vanaf nabygeleë rivier. ✓✓ • Arbeidvoorsiening van die nabygeleë woongebied. ✓✓ 	(Enige 2 x 2)	(4)

- 3.4.3
- Geboue in 'n vervalde toestand √√
  - Met fabriek wat uitbeweeg het huise verlate geword. √√
  - Vandalisme en graffiti is die belangrikste probleem. √√
  - Eienaars onderhou en maak nie die geboue reg nie. √√
  - Is 'n gebied van gemengde grondgebruik bv. nywerhede , woongebiede en groothandelaars. √√
  - Lok heelwat lae- inkomste immigrante. √√
  - Geassosieer met dwelmhandel, misdaad, prostitusie, ens. √√
- (Enige 1 x 2) (2)
- 3.4.4 Stedelike grense het geskuif – 1970 tot 1990 √√
Stigting van satellietdorpe √√ (Enige 1 x 2) (2)
- 3.4.5 Sone wat op die buitegrens van 'n stedelike nedersetting voorkom wat vir plante, tuine, boslandskap ens. uitgesit is. √√ (1 x 2) (2)
- 3.4.6
- Die SSG is sentraal geleë. √√
  - Alle verkeersroetes kom by die SSG bymekaar. √√ (Enige 1 x 2) (2)
- 3.4.7 **PROBLEME**
- Verkeer en voetganger-opeenhoping. √√
Besoedeling – lug en geraas √√
Hoë grondwaardes en pryse lei tot intensiewe grondgebruik √√
Oorbevolking – mense en motors √√
Toename in misdaad en stedelike verval. √√ (Enige 3 x 2 = 6)
- OPLOSSINGS**
- Desentraliseer besighede en industrieë weg van die middestad. √√
Stigting van nuwe dorpe / satellietdorpe. √√
Stigting van groengordels. √√
Moedig die gebruik van publieke vervoer aan deur lae tariewe. √√
Bou ompaaie sodat die verkeer weg van die middestad vloei. √√
Sinchroniseer robotte om maklike verkeersvloei te verseker. √√
Maak eenrigtingstrate om verkeersvloei te vergemaklik. √√
Stel ondergrondse vervoer bekend bv. moltreine √√
Werk fleksie-tyd om samedromming en opeenhoping te voorkom. √√
Maak winkelure meer buigsaam bv. Sondae en openbare vakansiedae. √√
Organiseer saamrygeleenthede om te veel motors in die stad te voorkom. √√
Bou meerverdieping geboue en ondergrondse parkades. √√
Meer sigbare polisiëring. √√ (Enige 3 x 2 = 6) (12)
- 3.5 3.5.1 A – Gauteng / PWV √
C – PE/ Uitenhage / Nelson Mandela Metropool √ (2 x 1) (2)

3.5.2 **A. Gauteng**

Ryk aan delfstowwe en grondstowwe ✓✓
 Goeie watervoorraad ✓✓
 Doeltreffende kragvoorsiening ✓✓
 Geskoolde- en ongeskoolde arbeid ✓✓
 Toegang tot plaaslike- en internasionale markte ✓✓
 Goeie vervoer infrastruktuur ✓✓ (Enige 1 x 2 = 2)

C. PE/Uitenhage

Maklik bereikbaar weens die hawens by PE en Coega ✓✓
 Geskoolde- en ongeskoolde arbeid ✓✓
 Toegang tot groot markte ✓✓
 Voldoende watervoorraad in die gebied ✓✓
 Plaaslike grondstowwe ✓✓
 Bekend vir die montering van motors – onderdele ingevoer ✓✓
 Goeie spoor- en padvervoer infrastruktuur ✓✓ (Enige 1 x 2 = 2) (4)

3.5.3 **B. Richardsbaai ROI / Durban Nywerheidsontwikkeling Inisiatief** ✓✓
D. Saldanhabaai ROI ✓✓ (2 x 2) (4)

3.5.4

- Gesondheidsrisiko deurdat mense naby chemiese aanleg of raffinadery gevestig word. ✓✓
- Gesinne verbrokkel as gevolg van trekarbeiderstelsel. ✓✓
- Armoede neem toe omdat ekonomiese aktiwiteite toe maak. ✓✓
- Mense gedwing om hul woonplekke te verlaat/gedwonge verskuiwing. ✓✓
- Globalisering veroorsaak dat mense hul gebruike en tradisies verloor. ✓✓
- Landelike-stedelike migrasie lei tot 'n daling in die ekonomie in landelike gebiede omdat skole/winkels sluit en afname in landbou produksie. ✓✓
- Dienste in stedelike gebiede onder druk weens instroming van trekarbeiders en plattelanders. ✓✓ (Enige 2 x 2) (4)

3.6 3.6.1 **REDES VIR ONTWIKKELING**

Relatiewe armoede en gebrek aan geld. ✓✓
 Gebrek aan vaardighede en opvoeding. ✓✓
 Hoë werkloosheidsyfer. ✓✓
 Migrasie van plattelandse vroue na stedelike gebiede. ✓✓
 'n Insinking in die ekonomie veroorsaak werk verliese in die formele sektor en dwing werkers om tydelike werk te soek. ✓✓
 Meganisasie in landbou en klimaatsrisiko's / natuurrampe veroorsaak dat ongeskoolde plattelandse bewoners werk soek in die informele sektor in stedelike gebiede. ✓✓
 Groot maatskappye sub-kontrakteer aan die informele sektor om regulasies oor werksekerheid te ontduik. ✓✓

Gedurende apartheid was Swartes nie toegelaat om handel te dryf in stedelike gebiede nie en was slegs lisensie toegeken om te smous wat hulle beperk het tot die woonbuurte. $\checkmark\checkmark$
Immigrante kan nie wettig indiens geneem word nie en wend hulle tot die informele sektor. $\checkmark\checkmark$ (Enige 3 x 2 = 6)

UITDAGINGS / PROBLEME

Die informele sektor bied nie 'n permanente oplossing vir werkloosheid nie. $\checkmark\checkmark$

Kleinhandel en persoonlike dienste wat die informele sektor bied is nie 'n volhoubare manier om inkomste te genereer nie. $\checkmark\checkmark$

Baie informele handelaars verkoop produkte wat nie volhoubare hulpbronne is nie. $\checkmark\checkmark$

Handelaars word gereeld geteister deur plaaslike owerhede want hul bedrywe is onwettig. $\checkmark\checkmark$

Smouse het nie toegang tot behoorlike besigheidspersoneel nie en word gedwing om op kaal sypaadjies handel te dryf en word blootgestel aan die weerelemente. $\checkmark\checkmark$

Hulle het nie die opvoeding en vaardighede om die formele sektor te betree nie. $\checkmark\checkmark$

Banke is onwillig om lenings toe te staan wat dit moeilik maak om hul handel uit te brei tot formele besighede. $\checkmark\checkmark$

Handelaars leen geld by geldskieters wat hoë rente vra daarom is hulle altyd in skuld. $\checkmark\checkmark$

Plaaslike markte is klein en hoë vervoerkoste na verafgeleë groter markte maak dit moeilik om sulke markte te betree. $\checkmark\checkmark$

(Enige 3 x 2 = 6) (12)

3.7 3.7.1 Globale handel / globalisering / buitelandse handel $\checkmark\checkmark$ (1 x 2) (2)

3.7.2 Noordelike halfrond

Meer goedere en dienste word uitgevoer en minder invoere uit die suidelike halfrond. $\checkmark\checkmark$

Suidelike Halfrond

Meer goedere in dienste ingevoer en minder uitvoere na die noordelike halfrond. $\checkmark\checkmark$ (Enige 1 x 2) (2)

- 3.7.3
- Die suidelike halfrond voer hoofsaaklik primêre produkte soos delfstowwe en landbou produkte teen 'n lae prys uit. $\checkmark\checkmark$
  - Suidelike halfrond voer hoofsaaklik vervaardigde produkte in en ruil dienste uit teen hoë pryse vanaf die noorde. $\checkmark\checkmark$
  - Lande van die suidelike halfrond is hoofsaaklik landboulande en die lande van die noorde is nywerheidslande. $\checkmark\checkmark$
  - Het nie genoeg geskoolde arbeiders om die uitvoerprodukte te vervaardig nie. $\checkmark\checkmark$
  - Lae produktiwiteit van hul werkers. $\checkmark\checkmark$
  - Fabriekes het nie die fasiliteite om produkte van hoë tegnologiese gehalte te vervaardig nie bv. gesofistikeerde masjinerie en moet dit invoer. $\checkmark\checkmark$
  - Lande in die suide is klein en het klein plaaslike markte en dus nie ekonomies vatbaar om sekere vervaardigde produkte te produseer nie. $\checkmark\checkmark$ (Enige 1 x 2) (2)

- 3.7.4
- Lei tot 'n ongunstige handelsbalans. √√
  - Verlies aan buitelandse kapitaal / buitelandse kapitaal vloei uit. √√
  - Vertraag ekonomiese groei. √√
  - Werkers word afgedank √√
  - Verlaging in lewenstandaard. √√
  - Verkoop produkte teen lae pryse weens kompetisie op wêreldmarkte. √√
  - Surplus produkte word teen lae pryse op plaaslike markte verkoop. √√ (Enige 2 x 2) (4)
- 3.7.5
- Lei tot 'n positiewe / gunstige handelsbalans √√
  - Buitelandse kapitaal vloei in √√
  - Ekonomiese groei word gestimuleer √√
  - Werkskepping √√
  - Verhoging in lewenstandaard √√ (Enige 2 x 2) (4)
- [100]**

VRAAG 4

- 4.1
- 4.1.1 Waar √√
- 4.1.2 Onwaar √√
- 4.1.3 Onwaar √√
- 4.1.4 Waar √√
- 4.1.5 Onwaar √√ (5 x 2) (10)
- 4.2.1 Oranje-Visrivier projek √√
- 4.2.2 Vaal Dam √√
- 4.2.3 Lesotho √√
- 4.2.4 Wes Kaap Provinsie √√
- 4.2.5 Sterfontein dam √√ (5 x 2) (10)
- 4.3
- 4.3.1 Ontvolking – vind plaas wanneer daar 'n merkbare afname in die bevolking van 'n gebied plaasvind √√
Landelike – stedelike migrasie is die beweging van mense vanaf die landelike gebiede om in die stedelike gebiede te kom woon √√ (2 x 2) (4)
- 4.3.2 (a) 50 √
(b) 32 √
(c) 40 √ (3 x 1) (3)
- 4.3.3 12 (40 – 28) √√ (1 x 2) (2)
- 4.3.4 Stedelik √√ (1 x 2) (2)

4.3.5 UITWERKING OP LANDELIKE GEBIEDE

Skole /winkels sluit weens dalende getalle. $\sqrt{\sqrt{}}$
 Ou mense en jeug agter gelaat om landerye te bewerk. $\sqrt{\sqrt{}}$
 Veroudering van bevolking. $\sqrt{\sqrt{}}$
 Dienste neem af omdat dit onmoontlik is om te bestaan weens lae drempel bevolking $\sqrt{\sqrt{}}$
 Geboue en plase word verlate en gee aanleiding tot spookdorpe $\sqrt{\sqrt{}}$
 Gesinsbande verbreek wanneer ouers hul kinders in grootouers se sorg laat. $\sqrt{\sqrt{}}$
 Geskoolde arbeiders verlaat die gebied en vertraag ekonomiese groei. $\sqrt{\sqrt{}}$ (Enige 3 x 2 = 6)

MAATREËLS

Verbeter / opgradering van gesondheidsfasiliteite – nader aan waar die mense woon in landelike gebiede om hulle daar te hou. $\sqrt{\sqrt{}}$
 Opvoeding en opleiding fasiliteite in die omgewing sal beteken dat landelike bewoners nie die gebied moet verlaat om hul vlak van opvoeding en vaardighede te verbeter nie. $\sqrt{\sqrt{}}$
 Beter werksgeleentehede en beter lone $\sqrt{\sqrt{}}$
 Landelike ontwikkelingskemas sal help om werksgeleentehede te skep om mense in platteland te hou. $\sqrt{\sqrt{}}$
 Voorsien toegang tot skoon water, sanitasie geriewe aan benadeelde- en arm landelike gemeenskappe $\sqrt{\sqrt{}}$
 Verskaf beter leef toestande om mense aan te moedig om in landelike gebiede aan te bly $\sqrt{\sqrt{}}$
 (Enige ander.) (Enige 3 x 2 = 6) (12)

4.4	4.4.1	A $\sqrt{\sqrt{}}$ C $\sqrt{\sqrt{}}$	(2 x 1)	(2)
	4.4.2	Is die gebied wat deur 'n sentrale plek van goedere en dienste voorsien word.	(1 x 2)	(2)
	4.4.3	Bied meer goedere en dienste. $\sqrt{\sqrt{}}$ Is toeganklik vir hul omringende omgewing. $\sqrt{\sqrt{}}$	(2 x 2)	(4)
	4.4.4	Hoë-orde funksies $\sqrt{\sqrt{}}$	(1 x 2)	(2)
	4.4.5	• Groot winkelkomplekse $\sqrt{\sqrt{}}$ • Gespesialiseerde winkels $\sqrt{\sqrt{}}$ • Administratiewe kantore $\sqrt{\sqrt{}}$ • Politieke funksies $\sqrt{\sqrt{}}$ • Sosiale funksies $\sqrt{\sqrt{}}$ • Finansiële dienste $\sqrt{\sqrt{}}$ • Gesondheidsdienste $\sqrt{\sqrt{}}$ • Vervoerdienste $\sqrt{\sqrt{}}$ • Elektriese goedere en dienste $\sqrt{\sqrt{}}$	(Enige 2 x 1)	(2)

- 4.4.6 B. Vervoer / kruispad ✓
D. Kus / toeriste gebied
E. Hawe / deurgang nedersetting ✓ (3 x 1) (3)
- 4.4.7 Dit is lae-orde funksies ✓✓
Het 'n klein invloedseer / bedieningsgebied ✓✓ (Enige 1 x 2) (2)
- 4.5 4.5.1 Landboukundige praktyke ✓✓
Informeel besigheids aktiwiteite ✓✓ (Enige 1 x 2) (2)
- 4.5.2 • Kapitaal om saad, bemestingstowwe en gereedskap te koop ✓
• Infrastruktuur bv. paaie, elektrisiteit, ens. ✓
• Gesondheidsorg ✓
• Opvoeding en opleiding ✓ (Enige 2 x 1) (2)
- 4.5.3 Wanneer 'n land of individue nie genoeg voedsel het om in hul behoeftes vir 'n gesonde lewe te voorsien nie. ✓✓ (1 x 2) (2)
- 4.5.4 Plattelandse armes kan nie boer nie omdat hulle nie toegang het tot grond nie. ✓✓
Dit kan lei tot voedselonsekerheid. ✓✓ (2 x 2) (4)
- 4.5.5 Ja. ✓✓
Beide plattelandse- en stedelike armes het voedselonsekerheid weens ekonomies-, sosiale- en fisiese toestande ✓✓ (2 x 2) (4)
- 4.5.6 **FAKTORE**
- Vloede wat vrugbare bo-grond wegspoel. ✓✓
Droogtes lei tot die verspreiding van woestyntoestande en vernietig weiland. ✓✓
Gebrek aan bewerkbare grond weens digte bevolking. ✓✓
Landbou praktyke soos monokultuur vernietig bewerkbare grond. ✓✓
Vervanging van bestaansboerdery met kontant gewasse. ✓✓
Buitelandse kompetisie daarom word produkte teen lae pryse op wêreldmarkte verkoop. ✓✓
Oorloë en konflik het mense gedwing om te vlug en die oorblywende landelike bevolking kon nie volhou met die produksie van voedsel nie. ✓✓
Swak infrastruktuur – belangrike markte in stede en dorpe is ontoeganklik vir plattelandse gebiede. ✓✓
Gebrek aan fondse vir landbou navorsing weens armoede. ✓✓
Gebrek aan geld om te belê in gereedskap en masjinerie. ✓✓
Uitbreek van siektes ✓✓
Verlaging in gehalte en onvrugbaarheid van grond. ✓✓ (Enige 3)
- MAATREËLS**
- Beplan om te verseker dat die produksie voldoen aan die aanvraag ✓✓
Invoer van sekere voedselsoorte waar nodig. ✓✓
Help mense om plase op 'n volhoubare manier op die been te bring ✓✓
Verskaf vaardighede en opleiding om boerdery metodes te verbeter ✓✓
Daarstelling van aansporingsmaatreëls om groter oeste te lewer. ✓✓
Ondersoek die gebruik van geneties aangepaste gewasse om meer voedsel te voorsien. ✓✓
Bewaringsboerdery (Enige 3) (6 x 2) (12)

4.6	4.6.1	Die vraag na water neem toe. √√ Daar was voorspel dat die vraag sal toeneem vanaf 1993 met 57% tot 2010. √√	(2 x 2)	(4)
	4.6.2	Besproeiing / landbou √	(1 x 1)	(1)
	4.6.3	Nywerheid met 143%. √√ Munisipale verbruik met 122%. √√	(Enige 1 x 2)	(2)
	4.6.4	Drinkwater vir vee – 13% √ Stedelike gebruik – 17% √ Kragopwekking – 19% √ Natuurbewaring – 19% √	(Enige 2 x 1)	(2)
	4.6.5	Primêre sektor / mynbou, boerdery en vissery √	(1 x 1)	(1)
	4.6.6	<ul style="list-style-type: none"> • Moedig 'n beleid van geen vermorsing aan deur die gebruik van waterbesparings tegnieke. √√ • Gebruik drupbesproeiing en plaas van spreid-besproeiing om die produksie per hektaar te verhoog. √√ • Meng die bemestingstowwe met die water wat aan plante gegee word om die besoedeling van ondergrondse water te voorkom. √√ • Instandhouding van besproeiingsgereedskap om vermorsing van water te voorkom. √√ • Skakel oor na gewasse wat hoër ooste lewer per eenheid water wat gebruik word. √√ • Gebruik gewasse wat minder water benodig. √√ • Gebruik behandelde water vanaf stedelike gebiede vir besproeiing op plase. √√ 	(Enige 2 x 2)	(4)
				[100]

TOTAAL: 300